

IZPĒTES DARBS

STARPTAUTISKĀS AIZSARDZĪBAS SAŅĒMĒJU IZCEĻOŠANA UZ IZCELSMES VALSTI: IZAICINĀJUMI, POLITIKA UN PRAKSE

LATVIJAS ZIŅOJUMS

Rīga, 2018. gads

Ar Eiropas Savienības Padomes 2008.gada 14.maija lēmumu Nr.2008/381/EK izveidots Eiropas migrācijas tīkls, kura mērķis ir pildīt Eiropas Savienības un dalībvalstu institūciju informācijas vajadzības, sniedzot aktuālu, objektīvu, uzticamu un salīdzināmu informāciju par migrācijas un patvēruma jomu, tādā veidā atbalstot Eiropas Savienības politikas veidošanu minētajās jomās. Eiropas migrācijas tīklu izmanto arī, lai sabiedrībai nodrošinātu informāciju par šiem jautājumiem.

Eiropas migrācijas tīklu veido Eiropas Komisija un dalībvalstu nozīmēti kontaktpunkti. Katrs kontaktpunkts izveido valsts migrācijas tīklu.

Katrs valsts kontaktpunkts sagatavo izpētes darbus, kuru tēmas ir noteiktas attiecīgā gada darba programmā. Izpētes darbu tēmas ir saistītas ar trešo valstu valstspiederīgo migrācijas jomu.

Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

Kontakti:

Čiekurkalna 1.līnija 1, k-3,

Rīga, Latvija, LV-1026

Tālrunis: +371 67219492

Fakss: +371 67219431

E-pasts: emn@pmlp.gov.lv

Tīmeklis: www.emn.lv

Darba autori:

Vita Kozuliņa, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Patvēruma lietu nodaļas vadītāja vietniece

Kitija Kurša-Garkakle, Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkta eksperte

Recenzents:

Līga Vijupe, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Patvēruma lietu nodaļas vadītāja

Projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi autoru uzskatus, un Eiropas Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

Projektu līdzfinansē Eiropas Savienības Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds

SATURS

PRIEKŠVĀRDS	4
LATVIJAS ZIŅOJUMA KOPSAVILKUMS	5
1.1. BĒĢĻA STATUSA PĀRTRAUKŠNA	7
1.2. ALTERNATĪVĀ STATUSA PĀRTRAUKŠANA	9
2. LĒMUMA PAR BĒĢĻA VAI ALTERNATĪVĀ STATUSA ZAUDĒŠANU VAI ATŅEMŠANU PIEŅEMŠANA	10
INFOGRAMMA: STARPTAUTISKĀ AIZSARDZĪBAS STATUSA PĀRTRAUKŠANAS PROCEDŪRA LATVIJĀ.....	11
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS	12
DEFINĪCIJAS	12

PRIEKŠVārds

Eiropas Migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkta ziņojums ir sagatavots atbilstoši vienotai izpētes darba specifikācijai, kurai informāciju sniedz Eiropas Savienības dalībvalstis, Norvēģija un Šveice. Valstu iesniegtā informācija tiek izmantota izpētes darba “Starptautiskās aizsardzības saņēmēju izceļošana uz izcelsmes valsti: izaicinājumi, politika un prakse Eiropas Savienībā, Norvēģijā un Šveicē” sintēzes ziņojuma izstrādei. Sintēzes ziņojums 2019. gada 1.ceturksnī būs pieejams Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkta mājaslapā www.emn.lv.

Darba mērķis

Eiropas migrācijas tīkla izpētes darba “Starptautiskās aizsardzības saņēmēju izceļošana uz izcelsmes valsti: izaicinājumi, politika un prakse” mērķis ir apkopot dalībvalstīm pieejamo informāciju, kas var norādīt uz iemesliem, kādēļ starptautiskās aizsardzības saņēmēji izceļo vai cenšas rast saikni ar izcelsmes valsti. Tāpat izpētes darba ietvaros tiek analizētas iespējamās sekas attiecībā uz starptautiskās aizsardzības statusu un uzturēšanās tiesībām, ja tiek konstatēts, ka starptautiskās aizsardzības saņēmēja darbības atbilst nacionālā likumdošanā noteiktiem kritērijiem statusa zaudēšanai vai atņemšanai. Papildus sabiedrības un politikas veidotāju informēšanai, apkopotā informācija tiks nodota Eiropas Patvēruma atbalsta biroja rīcībā, lai turpinātu pilnveidot Eiropas kopējo patvēruma sistēmu, īpaši attiecībā par starptautiskās aizsardzības statusa pārtraukšanu.

Pamatojums

Eiropas Savienības dalībvalstu atbildīgās institūcijas pēdējo gadu laikā ir novērojušas pieaugošu starptautiskās aizsardzības saņēmēju interesi par savu izcelsmes valsti, kas izpaužas kā vērsšanās ar pasu pieteikumu izcelsmes valsts pārstāvniecībā vai kā izceļošana uz savu izcelsmes valsti. Lai gan šādas darbības nenozīmē automātisku bēgļa vai alternatīvā aizsardzības statusa pārtraukšanu, tomēr pie noteiktiem apstākļiem šīs darbības var radīt pamatu atbildīgajām institūcijām atkārtoti izvērtēt iemeslus, uz kuru pamata personai ir piešķirta starptautiskā aizsardzība. Piemēram, personas pamatotās bailes no vajāšanas izcelsmes valstī vai iespējamību, ka persona var ciest smagu kaitējumu.

LATVIJAS ZIŅOJUMA KOPSAVILKUMS

Gan Ženēvas konvencija par bēgļa statusu, gan Eiropas Savienības patvēruma jomas tiesiskais regulējums nosaka iemeslus, kad starptautiskās aizsardzības statuss var tikt pārtraukts. Apstākļos, kad acīmredzami starptautiskās aizsardzības statuss vairs nav nepieciešams vai nav pamatots, atbildīgās institūcijas ir tiesīgas lemt par statusa zaudēšanu vai atņemšanu. Nacionālās pases saņemšana vai bieža ceļošana uz izceļsmes valsti konkrētos apstākļos var liecināt, ka personai vairs nav nepieciešams starptautiskās aizsardzības statuss. Tāpat šādas darbības var norādīt, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējs vēlas atjaunot saiknes un iedzīvoties izceļsmes valstī. Tā ir bēgļa izceļsmes valsts vai pēdējā rezidences valsts.

Latvijā nacionālajā likumdošanā ir iekļautas tiesību normas, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2011/95/ES par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu (turpmāk – direktīva 2011/95/ES) un ieviesti 11.panta un 16.panta nosacījumi par starptautiskās aizsardzības izbeigšanu, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (turpmāk – direktīva 2013/32/ES) un ieviesti 45.panta un 46.panta nosacījumi par starptautiskā aizsardzības statusa izbeigšanos.

Bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu Latvijā regulē Patvēruma likums¹, kas pieņemts 2015.gada 17.decembrī un stājies spēkā 2016.gada 19.janvārī. Likumā ir noteikti kritēriji, procedūras kārtība un apstākļi, kuriem iestājoties atbildīgās amatpersonas ir tiesīgas izvērtēt starptautiskās aizsardzības statusa nepieciešamību.

Bēgļa izceļošana uz izceļsmes valsti var radīt pamatu **bēgļa statusa zaudēšanai**, ja ir pierādījumi, ka ceļošanas nodoms un sekas rada apstākļus, kas noteikti Patvēruma likuma 55.pantā kā nosacījumi bēgļa statusa zaudēšanai:

- 1) brīvprātīgi no jauna pieņemta savas pilsonības valsts aizsardzība;
- 2) brīvprātīgi atgūta pilsonību pēc tam, kad bija zaudēta;
- 3) iegūta Latvijas vai citas valsts pilsonība un tiek baudīta jaunās pilsonības valsts aizsardzība;
- 4) persona atgriezies valstī, ko bija atstājusi, baidoties no vajāšanas;
- 5) persona nevar atteikties no savas pilsonības valsts aizsardzības, jo vairs nepastāv apstākļi, kuru dēļ tā tika atzīta par bēgli;
- 6) persona kā bezvalstnieks var atgriezties savā agrākās pastāvīgās dzīvesvietas valstī, jo vairs nepastāv apstākļi, kuru dēļ tā tika atzīta par bēgli.

Savukārt, saskaņā ar Patvēruma likuma 57.panta nosacījumiem persona **zaudē alternatīvo statusu**, ja apstākļi, kuru dēļ tai ir piešķirts alternatīvais statuss, vairs nepastāv vai ir mainījušies tiktāl, ka Latvijas aizsardzība šai personai vairs nav nepieciešama.

Par **starptautiskās aizsardzības statusa atņemšanu** var lemt, ja tiek konstatēts, ka persona ir sniegusi nepatiesu informāciju vai nav sniegusi informāciju, kurai būtu bijusi izšķiroša nozīme bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanai.

Situācijā, kad Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk tekstā arī – Pārvalde) pieņemtu lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu, personai ir garantētas tiesības lēmumu pārsūdzēt Administratīvā rajona tiesā. Lai sagatavotu pieteikumu tiesai, personai ir tiesības saņemt valsts nodrošinātu

¹ Patvēruma likums, publicēts Latvijas Vēstnesī Nr. 2 (5574), 2016.gada 5.janvārī. [spēkā stājās 19.02.2016.]

juridisko palīdzību. Atbilstoši Patvēruma likumam, persona procedūras laikā saglabā bēgļa vai alternatīvo statusu. Administratīvās rajona tiesas nolēmums ir galīgs un nav pārsūdzams.

Ja personas lietā tiek pieņemts lēmums par bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu, tad ģimenes locekļiem, kuri saņēmuši uzturēšanās atļauju ģimenes atkalapvienošanas procedūras rezultātā, uzturēšanās atļaujas tiek anulētas Imigrācijas likumā noteiktā kārtībā. Savukārt, Patvēruma likums neparedz automātisku starptautiskās aizsardzības statusa zaudēšanu visiem ģimenes locekļiem, kuri tika iekļauti iesniegumā par starptautiskās aizsardzības piešķiršanu.

Līdz šim jautājums par starptautisko aizsardzību ieguvušo personu ceļošanu uz savām izcelsmes valstīm Latvijai nav bijis aktuāls. Izpētes darba kontekstā, jāņem vērā, ka Latvijā atbildīgajai iestādei - Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei līdz šim nav prakses attiecībā uz lēmuma par bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu pieņemšanu. Līdz ar to šāds lēmums nav ticis pārsūdzēts Administratīvajā rajona tiesā. Tas ir skaidrojams ar to, ka atbildīgo amatpersonu rīcībā nav nonākusi informācija par starptautiskās aizsardzības saņēmēju kontaktēšanos ar savas izcelsmes valsts pārstāvniecību vai izceļošanu uz izcelsmes valsti tādā apjomā, kas būtu par pamatu uzsākt bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanas vai atņemšanas procedūru.

Lēmuma pieņemšanas procedūrā iesaistītie eksperti kā lielāko izaicinājumu, lemjot jautājumu par bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu, norāda tieši personas individuālās situācijas izvērtēšanu un nepieciešamās informācijas iegūšanu. Tāpat izpētes darba kontekstā svarīgi būtu piebilst, ka arī ierobežotās iespējas noskaidrot ārējās robežas šķērsošanas faktu, ja persona izceļojusi no Latvijas tranzītā caur kādu citu Eiropas Savienības dalībvalsti vai izceļojot uzrādījusi tikai izcelsmes valsts izdotu ceļošanas dokumentu, varētu būtiski apgrūtināt nosacījumu konstatēšanu bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanai vai atņemšanai. Minētais liecina, ka nepieciešams pilnveidot sadarbību starp iesaistītajām institūcijām ne vien nacionālajā, bet arī ES līmenī, lai nodrošinātu gadījumu, kas varētu liecināt par starptautiskās aizsardzības statusa zaudēšanas vai atņemšanas nosacījumu iestāšanos identificēšanu un atbilstošu informācijas apmaiņu.

Apkopojot pieejamo informāciju, izpētes darba ietvaros var secināt, ka tiesiskā bāze Latvijā ir sakārtota, lai attiecīgā situācijā atbildīgās amatpersonas spētu kvalitatīvi reaģēt, ja rodas tāda nepieciešamība.

Attiecībā uz starptautiskās aizsardzības statusu ieguvušo personu informētību izpētes darba izstrādes procesā ir konstatēts, ka personai, saņemot lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu, netiek sniegta informācija par apstākļiem, kuriem iestājoties, atbildīgā iestāde var lemt par starptautiskā aizsardzības statusa atņemšanu.

1. IZCEĻOŠANA UZ IZCELSMES VALSTI UN KONTAKTĒŠANĀS AR IZCELSMES VALSTI PĀRSTĀVNICĪBĀM KĀ PAMATS STARPTAUTISKĀS AIZSARDZĪBAS STATUSA PĀRTRAUKŠANAI

1.1. BĒĢĻA STATUSA PĀRTRAUKŠANA

Bēgļa ceļošanas dokuments

Atbilstoši Patvēruma likumā noteiktajai kārtībai, personai, kurai piešķirts bēgļa statuss, tiek izsniegts bēgļa ceļošanas dokuments, kas vienlaikus ir arī personu apliecinošs dokuments. Bēgļa ceļošanas dokuments tā turētājam dod tiesības uzturēties Latvijas teritorijā, šķērsot Latvijas robežu un atgriezties tās teritorijā. Saņemot bēgļa ceļošanas dokumentu, persona nodod glabāšanai visus viņas rīcībā esošos ārvalstīs izsniegtos personu apliecinošos un ceļošanas dokumentus. Saskaņā ar Ministru kabineta 2012.gada 21.februāra noteikumu Nr. 134 "Personu apliecinošu dokumentu noteikumi" 14.punktu bēgļa ceļošanas dokumentā norāda tās valsts nosaukumu un ICAO kodu, kurā šis dokuments nav derīgs.

Atbilstoši Padomes regulai (EK) Nr. 1932/2006 no prasības saņemt vīzu, lai ieceļotu kādā no ES dalībvalstīm, izņemot Lielbritāniju un Īriju, bet ieskaitot Norvēģiju un Islandi, ir atbrīvoti bēgļi, kas pastāvīgi dzīvo kādā dalībvalstī un kas ir šīs dalībvalsts izdota ceļošanas dokumenta turētāji.

Praksē ir pieļaujams īslaicīgi personai ar bēgļa statusu izsniegt ārvalstīs izdoto personu apliecinošo dokumentu, ar kuru persona ieceļoja Latvijā, un saņemot lēmumu par bēgļa statusa piešķiršanu, nodeva glabāšanai Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei. Lai saņemtu atpakaļ iepriekš glabāšanā nodotu personu apliecinošo dokumentu, persona ar bēgļa statusu iesniedz rakstisku iesniegumu, kurā norāda, kādiem mērķiem dokuments ir nepieciešams, kā arī apliecina, ka dokuments pēc tam tiks atgriezts Pārvaldē turpmākai glabāšanai. Atbildīgās amatpersonas, saņemot personas iesniegumu un izvērtējot sniegto pamatojumu, var lemt par ārvalstīs izsniegtā personas apliecinošā dokumenta izsniegšanu. Visbiežāk šādi paskaidrojumi saņemti sakarā ar personas vēlmi īslaicīgi izceļot uz savu izcelsmes valsti.

Personas ar bēgļa statusu izceļošana uz izcelsmes valsti

Izpētes darba ietvaros apskatītā kontaktēšanās ar savas izcelsmes valsts institūcijām un izceļošana uz izcelsmes valsti pati par sevi nav pamats bēgļa statusa zaudēšanai. Izskatāmās lietas apstākļi ir vērtējami kopsakarībā ar izceļošanas nodomu un sekām. Katras lietas apstākļus atbildīgās amatpersonas izvērtē individuāli, ņemot vērā bēgļa statusa iegūšanas pamatojumu, sekas, kādas var rasties, zaudējot bēgļa statusu, un aizsardzības saņemšanas iespējas izcelsmes valstī, ja tāda vēl būtu nepieciešama. Vienlaikus lietā tiek izvērtēts neizraidīšanas princips.

Izskatot katru lietu individuāli, tiek ņemts vērā, vai apstākļu maiņa izcelsmes valstī ir tik nozīmīga, ka personas bailes no vajāšanas vairs nevar uzskatīt par pamatotām, un vai minētajai apstākļu maiņai ir pastāvīgs raksturs. Šos nosacījumus nepiemēro bēglim, kurš var atsaukties uz nepārvaramiem iemesliem (kas izriet no iepriekš veiktas vajāšanas), lai atteiktos pieņemt valstspiederības valsts aizsardzību vai, ja viņš ir bezvalstnieks, — savas agrākās pastāvīgās dzīvesvietas valsts aizsardzību.

Tādējādi, pamatojoties uz Patvēruma likumu, lai lemtu jautājumu par iespējamo bēgļa statusa zaudēšanu, vērā, pirmkārt, ņemami personas individuālie lietas apstākļi kopsakarībā ar iemesliem (personas mērķiem), kuru dēļ persona vērsusies viņas izcelsmes valsts iestādēs. Attiecīgajās situācijās jāvērtē arī, vai tas ir noticis brīvprātīgi un kādi ir šīs kontaktēšanās rezultāti. Tāpat tiek ņemti vērā apstākļi, kas norāda cik bieži un uz cik ilgu laiku persona ar bēgļa statusu ir izceļojusi uz savu izcelsmes valsti, kādā dzīvesvietā persona uzturējās, un kāds ir bijis izceļošanas mērķis. Kā darbības, kuras var vērst atbildīgās iestādes uzmanību uz bēgļa statusa

izvērtēšanas nepieciešamību, ir, piemēram, bieža un regulāra izceļošana uz izcelsmes valsti, laulības izcelsmes valstī, administratīvu dokumentu vai pases saņemšana izcelsmes valstī.

Patvēruma likuma 55. pantā ir noteiktas, kādas bēgļa statusu ieguvušās personas darbības, var izraisīt bēgļa statusa zaudēšanu:

- 1) brīvprātīgi no jauna pieņemta savas pilsonības valsts aizsardzība;
- 2) brīvprātīgi atgūta pilsonību pēc tam, kad bija zaudēta;
- 3) iegūta Latvijas vai citas valsts pilsonība un tiek baudīta jaunās pilsonības valsts aizsardzība;
- 4) persona atgriezies valstī, ko bija atstājusi, baidoties no vajāšanas;
- 5) persona nevar atteikties no savas pilsonības valsts aizsardzības, jo vairs nepastāv apstākļi, kuru dēļ tā tika atzīta par bēgli;
- 6) persona kā bezvalstnieks var atgriezties savā agrākās pastāvīgās dzīvesvietas valstī, jo vairs nepastāv apstākļi, kuru dēļ tā tika atzīta par bēgli.

Otrkārt, lietas apstākļi nav vērtējami atrauti no Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes rīcībā esošās informācijas par situāciju personas izcelsmes valstī un iemesliem, kuru dēļ personai tika piešķirts bēgļa statuss. Būtībā šādā gadījumā ļoti liela nozīme ir personas paskaidrojumiem par radušos situāciju, lai atbildīgā iestāde individuāli, objektīvi un taisnīgi izvērtētu iespējamās sekas pēc bēgļa statusa zaudēšanas.

Kā otrs variants, pie kā var novest personas ar bēgļa statusu kontaktēšanās ar savas izcelsmes valsts pārstāvniecībām vai izceļošana uz izcelsmes valsti, ir par bēgļa statusa atņemšanu. Atbildīgās iestādes rīcībā var nonākt informācija par nosacījumiem bēgļa statusa atņemšanai saskaņā ar Patvēruma likumu, proti, informācija, ka šī persona sniegusi nepatiesu informāciju vai nav sniegusi informāciju, kurai bija izšķiroša nozīme bēgļa statusa piešķiršanā, tai skaitā izmantojusi viltotus dokumentus. Kā arī var tikt konstatēts, ka uz šo personu attiecas Patvēruma likuma 45. pantā noteiktie gadījumi:

- 1) persona saņem aizsardzību vai palīdzību no citām Apvienoto Nāciju Organizācijas struktūrām, izņemot Apvienoto Nāciju Organizācijas augsto komisāru bēgļu lietās. Ja minētā aizsardzība vai palīdzība personai ir pārtraukta jebkādu iemeslu dēļ un ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās Asamblejas rezolūcijām tās stāvoklis nav īpaši noteikts, uz to attiecas šā likuma noteikumi;
- 2) Latvijas Republikas kompetentās iestādes atzinušas, ka personai ir tiesības un pienākumi, kas attiecināti uz Latvijas pilsoņiem, vai arī tiem līdzvērtīgas tiesības vai pienākumi;
- 3) persona izdarījusi starptautiskajos dokumentos definētu noziegumu pret mieru, kara noziegumu vai noziegumu pret cilvēci;
- 4) persona pirms ierašanās Latvijā izdarījusi noziegumu, kuram nav politiska rakstura un kurš saskaņā ar Latvijas Republikas likumu atzīstams par sevišķi smagu noziegumu;
- 5) persona veikusi darbības, kas vērstas pret Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķiem un principiem;
- 6) ir pamats uzskatīt, ka persona rada draudus valsts drošībai;
- 7) persona, kas ar Latvijas Republikas tiesas spriedumu atzīta par vainīgu sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā, rada draudus Latvijas sabiedrībai.

Ja personas lietā tiek pieņemts lēmums par bēgļa statusa zaudēšanu vai atņemšanu, Pārvalde izvērtē lietas apstākļu atbilstību alternatīvā statusa piešķiršanas kritērijiem.

Izvērtējot bēgļa statusa pārtraukšanas nepieciešamību, atbildīgā amatpersona ņem vērā Eiropas Patvēruma atbalsta biroja sagatavoto rokasgrāmatu "Praktiskās vadlīnijas: izslēgšana"² un ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos angļu val. – UNHCR) vadlīnijas par bēgļa statusa pārtraukšanu³.

1.2. ALTERNATĪVĀ STATUSA PĀRTRAUKŠANA

Personas ar alternatīvo statusu personu ceļošanas dokuments

Saskaņā ar Patvēruma likumu alternatīvo statusu ieguvušajai personai, kura nevar saņemt iepriekšējās mītnes zemes izsniegtu ceļošanas dokumentu, izsniedz ceļošanas dokumentu, kurš vienlaikus ir arī personu apliecinošs dokuments. Lai gan normatīvie akti neparedz alternatīvo statusu ieguvušajai personai nodot Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei glabāšanā iepriekšējās mītnes zemes izsniegtu ceļošanas dokumentu, gadījumos, kad personai Latvijā tiek izsniegts ceļošanas dokuments, praksē personai tiek lūgts nodot Pārvaldei glabāšanā iepriekšējās mītnes zemes izsniegtu ceļošanas dokumentu, līdzīgi kā tas ir gadījumos ar bēgļa statusu ieguvušajām personām. Ceļošanas dokumentu personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss, izsniedz uz pieciem gadiem. Papildus tiek izsniegta termiņuzturēšanās atļauja uz vienu gadu.

Normatīvajos aktos nav paredzēti ierobežojumi attiecībā pret valstīm, uz kurām persona ar alternatīvo statusu nevarētu izceļot.

Personas ar alternatīvo statusu izceļošana uz izcelsmes valsti

Lai gan nacionālā likumdošana tieši neparedz to, ka personas izceļošana uz savu izcelsmes valsti pati par sevi rada pamatu alternatīvā statusa zaudēšanai, tomēr, izvērtējot katru lietu individuāli kopsakarībā ar iemesliem, kuru dēļ personai tika piešķirts alternatīvais statuss, šāds pamats var rasties. Saskaņā ar Patvēruma likuma 57. pantu persona zaudē alternatīvo statusu, ja apstākļi, kuru dēļ tai tika piešķirts alternatīvais statuss, vairs nepastāv vai ir mainījušies tiktāl, ka Latvijas Republikas aizsardzība šai personai vairs nav nepieciešama. Pieņemot lēmumu par alternatīvā statusa zaudēšanu, ņem vērā, vai apstākļu maiņa izcelsmes valstī ir tik nozīmīga, ka personai vairs nav pamata baidīties no iespējama smaga kaitējuma, un vai minētajai apstākļu maiņai ir pastāvīgs raksturs. Savukārt, šos nosacījumus nepiemēro alternatīvā statusa ieguvējam, kurš var atsaukties uz nepārvaramiem iemesliem (kas izriet no iepriekš nodarīta būtiska kaitējuma), lai atteiktos pieņemt valstspiederības valsts aizsardzību vai, ja viņš ir bezvalstnieks, — savas agrākās pastāvīgās dzīvesvietas valsts aizsardzību.

Atbilstoši Patvēruma likuma 58. pantam alternatīvā statusa atņemšana var tikt izvērtēta, ja šī persona sniegusi nepatiesu informāciju vai nav sniegusi informāciju, kurai bija izšķiroša nozīme alternatīvā statusa piešķiršanā, tai skaitā izmantojusi viltotus dokumentus. Kā arī gadījumā, ja uz šo personu attiecas likuma 46.pantā noteiktie gadījumi:

- 1) persona izdarījusi starptautiskajos dokumentos definētu noziegumu pret mieru, kara noziegumu vai noziegumu pret cilvēci;
- 2) persona izdarījusi noziegumu, kas saskaņā ar Latvijas Republikas likumu atzīstams par smagu vai sevišķi smagu noziegumu;

² EASO Practical Guide: Exclusion, pieejama: <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/EASO%20Practical%20Guide%20-%20Exclusion%20%28final%20for%20web%29.pdf>

³ UNHCR Guidelines on International Protection: Cessation of Refugee Status under Article 1C(5) and (6) of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees, pieejams: <https://www.unhcr.org/publications/legal/3e637a202/guidelines-international-protection-3-cessation-refugee-status-under-article.html>

- 3) persona veikusi darbības, kas vērstas pret Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķiem un principiem;
- 4) ir pamats uzskatīt, ka persona rada draudus valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai un drošībai;
- 5) persona pirms ierašanās Latvijas Republikā izdarījusi noziegumu, par kuru tai būtu piemērojama brīvības atņemšana, ja tas būtu izdarīts Latvijas Republikā, un atstājusi savu izcelsmes valsti vienīgi tādēļ, lai izvairītos no soda par šo noziegumu.

2. STARPTAUTISKĀ AIZSARDZĪBAS STATUSA PĀRTRAUKŠANAS PROCEDŪRA

2.1. LĒMUMA PAR BĒGLA VAI ALTERNATĪVĀ STATUSA ZAUDĒŠANU VAI ATŅEMŠANU PIENĒMŠANA

Lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu, zaudēšanu vai atņemšanu pieņem Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (1. instance). Minētos lēmumus var pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā (2.instance), kuras pieņemtais nolēmums ir galīgs un nav pārsūdzams

Pārvaldes atbildīgās amatpersonas uzsāk lietas izvērtēšanu, lai lemtu par bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu, tikai situācijā, kad Pārvaldes rīcībā ir nonākusi informācija, kas atbilst Patvēruma likumā iekļautajām normām par bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu.

Atbilstoši Patvēruma likumā noteiktajai kārtībai, ja Pārvaldei ir kļuvis zināms kāds no apstākļiem bēgļa vai alternatīvā statusa atņemšanai vai zaudēšanai, tā mēneša laikā lūdz, lai persona, kurai piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, iesniedz rakstveida informāciju par to, kāpēc tai starptautisko aizsardzību nevajadzētu atņemt vai zaudēt, vai nodrošina šai personai iespēju sniegt minēto informāciju intervijā. Lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa atņemšanu vai zaudēšanu atbildīgā amatpersona pieņem ne vēlāk kā divu mēnešu laikā no dienas, kad tai kļuvis zināms kāds no Patvēruma likumā minētajiem apstākļiem attiecīgā statusa atņemšanai vai zaudēšanai, un paziņo to personai.

Attiecīgi pēc paskaidrojumu saņemšanas no pašas personas Pārvaldes amatpersona sagatavo lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu, kurā tiek izvērtēti Pārvaldes un personas sniegtie argumenti. Patvēruma likumā noteiktā procedūra paredz noslēgt uzsākto procedūru ar lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu pieņemšanu, ja tiek konstatēta apstākļu atbilstība statusa zaudēšanas vai atņemšanas nosacījumiem. Situācijā, kad atbildīgā amatpersona secina, ka nav pamata starptautiskās aizsardzības statusa zaudēšanai vai atņemšanai, tiek pieņemts lēmums par administratīvās procedūras izbeigšanu atbilstoši Administratīvā procesa likumā noteiktā kārtībā.

Lai pārsūdzētu Pārvaldes lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa zaudēšanu vai atņemšanu un saņemtu aizstāvību tiesā, personai, kurai piešķirts bēgļa vai alternatīvai statuss, ir tiesības uz valsts nodrošinātu juridisko palīdzību. Pārvaldes sagatavoto lēmumu var pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā mēneša laikā no lēmuma spēkā stāšanās dienas. Tiesa pieņem nolēmumu mēneša laikā no pieteikuma saņemšanas dienas un paziņo to personai. Pieteikuma izskatīšanas laikā persona saglabā bēgļa vai alternatīvo statusu.

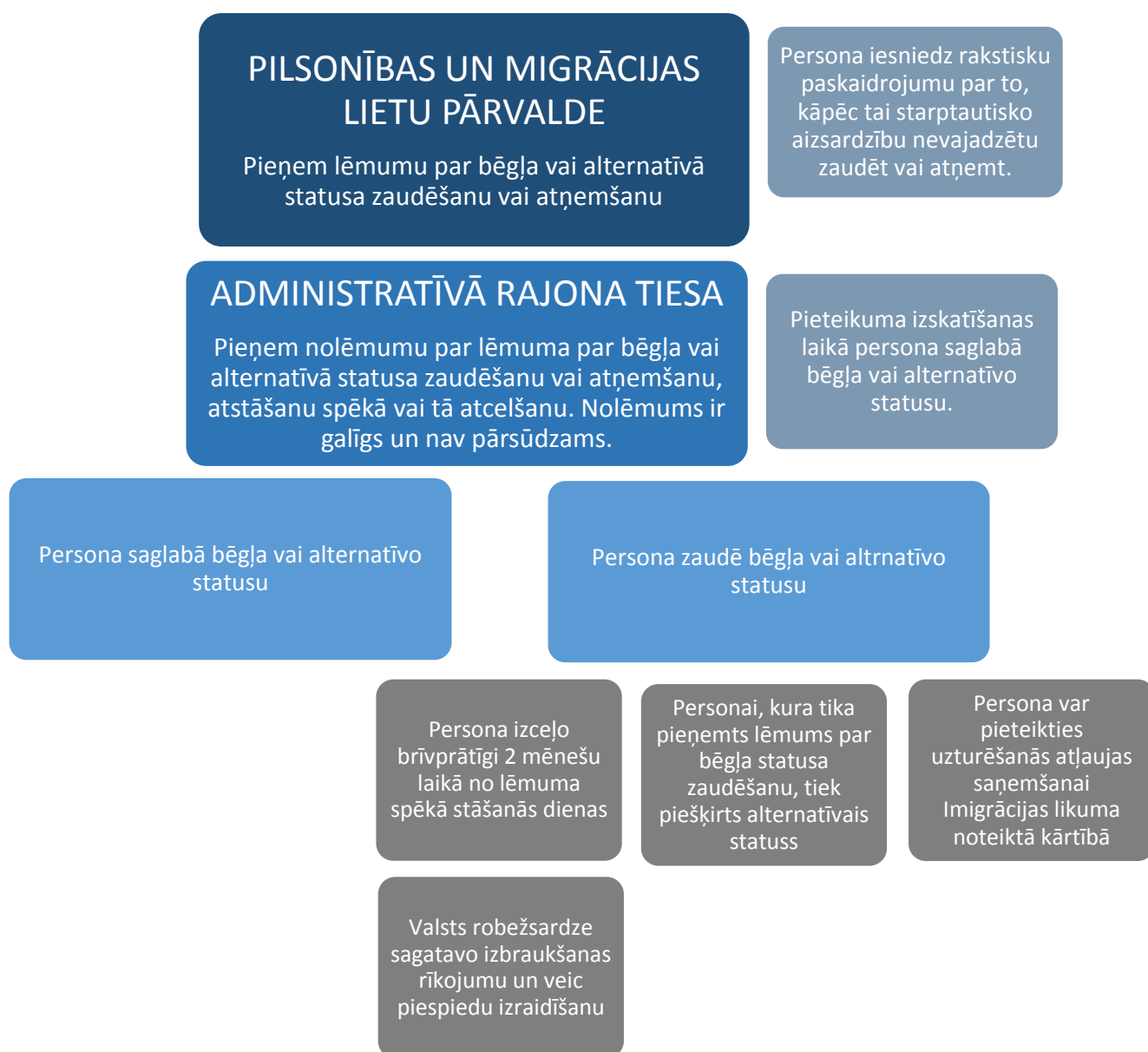
Nacionālā likumdošana neparedz automātisku starptautiskās aizsardzības statusa zaudēšanu visiem ģimenes locekļiem, kuri tika iekļauti lēmumā par starptautiskās aizsardzības piešķiršanu. Katra ģimenes locekļa lieta vērtējama individuāli, ņemot vērā iemeslus, kuru dēļ personai tika piešķirts starptautiskās aizsardzības statuss, kā arī informāciju, kas var būt par pamatu starptautiskās aizsardzības statusa zaudēšanai vai atņemšanai. Savukārt, ja starptautisko aizsardzību ieguvušās personas ģimenes locekļi Latvijā uzturas kā personas, kas ieradušās un saņēmušās uzturēšanās atļaujas ģimenes atkalapvienošanās rezultātā, tad gadījumā, ja persona zaudē starptautiskās aizsardzības statusu, viņa ģimenes locekļiem tiek anulēta uzturēšanās atļauja Imigrācijas likumā noteiktajā kārtībā.

2.2. PERSONAS UZTURĒŠANĀS TIESĪBAS LATVIJĀ PĒC LĒMUMA PAR BĒGĻA VAI ALTERNATĪVĀ STATUSA ZAUDĒŠANU VAI ATŅEMŠANU SPĒKĀ STĀŠANĀS

Persona, kura zaudējusi bēgļa vai alternatīvo statusu vai kurai šis statuss atņemts, Latvija brīvprātīgi jāatstāj divu mēnešu laikā no attiecīgā lēmuma spēkā stāšanās dienas, ja tai nav cita likumīga pamata uzturēties Latvijā. Gadījumā, ja persona nav atstājusi Latviju lēmumā noteiktajā termiņā, atbildīgās institūcijas pieņem atsevišķu lēmumu par personas piespiedu izraidīšanu.

Personai, kura ir zaudējusi vai kurai ir atņemts bēgļa vai alternatīvais statuss, ir tiesības pretendēt uz uzturēšanās atļaujas saņemšanu Latvijā, izpildot Imigrācijas likumā noteiktos kritērijus. Šajā gadījumā personai ir jāuzsāk jauna procedūra Imigrācijas likumā noteiktajā kārtībā. Tomēr jāņem vērā, ka personas rīcībā jābūt derīgam ceļošanas dokumentam, kas ir obligāta prasība uzturēšanās atļaujas saņemšanai saskaņā ar Imigrācijas likumu.

INFOGRAMMA: STARPTAUTISKĀ AIZSARDZĪBAS STATUSA PĀRTRAUKŠANAS PROCEDŪRA LATVIJĀ

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Latvijas tiesību akti

Patvēruma likums. - Latvijas Vēstnesis Nr. 2 (5574), 05.01.2016. - [stājas spēkā 19.02.2016.]
Imigrācijas likums.- Latvijas Vēstnesis, Nr. 169 (2744), 20.11.2002.- [stājas spēkā 01.05.2003.]
Ministru kabineta 2012.gada 21.februāra noteikumi Nr. 134 Personu apliecinošu dokumentu noteikumi.-
Latvijas Vēstnesis Nr. 35 (4638), 01.03.2012.- [stājas spēkā 01.04.2012.]

Literatūra

EASO Practical Guide: Exclusion:

<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/EASO%20Practical%20Guide%20-%20Exclusion%20%28final%20for%20web%29.pdf>

UNHCR Guidelines on International Protection: Cessation of Refugee Status under Article 1C(5) and (6) of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees:

<https://www.unhcr.org/publications/legal/3e637a202/guidelines-international-protection-3-cessation-refugee-status-under-article.html>

DEFINĪCIJAS⁴

Alternatīvās aizsardzības statuss – Stāvoklis, kad dalībvalsts atzīst trešās valsts valstspiederīgo vai bezvalstnieku par personu, kas ir tiesīga saņemt alternatīvo aizsardzību. Trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka atzīšana par personu, kas ir tiesīga saņemt alternatīvo aizsardzību, ko veikusi dalībvalsts.

Bēgļa statuss – dalībvalsts atzinums, ka trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks ir bēglis.

Izcelsmes valsts - valsts, kuras pilsonis ir persona, vai bezvalstniekiem – iepriekšējās pastāvīgas dzīvesvietas valsts.

Starptautiskās aizsardzības pieteikums – pieprasījums, ko dalībvalstij iesniedzis trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks, lai saņemtu bēgļa statusu vai alternatīvās aizsardzības statusu un kas nepārprotami nepieprasa cita veida aizsardzību, kura ir ārpus Direktīvas 2011/95/ES darbības jomas un par kuru var iesniegt atsevišķu pieteikumu.

Starptautiskās aizsardzības saņēmējs – persona, kurai ir piešķirts bēgļa statuss vai alternatīvās aizsardzības statuss.

Starptautiskās aizsardzības pārtraukšana – attiecas uz Bēgļa konvencijā noteiktām “pārtraukšanas klauzulām” (Bēgļu konvencijas 1C. panta punkti no 1 līdz 6), kurās uzskaitīti apstākļi, kuriem iestājoties bēglis pārtrauc būt bēglis: aizsardzība vairs nav ilgāk nepieciešama vai pamatojama dēļ noteiktām bēgļa brīvprātīgām darbībām vai būtiskām izmaiņām situācijā, kas dominē izcelsmes valstī. ES tiesību aktos, pārtraukšana nozīmē starptautiskā aizsardzības statusa izbeigšanu, ja trešās valsts pilsonis, kurš ir formāli atzīts par bēgli vai personu ar alternatīvo statusu, pārtrauc būt par bēgli vai personu ar alternatīvo statusu pārstrādātās Kvalifikācijas direktīvas 11. un 16.panta izpratnē. Dalībvalstīm ir jāatceļ, jāizbeidz vai jāatsaka atjaunot bēgļa vai alternatīvo statusu.

Ženēvas konvencija – 1951. gada 28. jūlijā Ženēvā pieņemta Konvencija par bēgļu statusu, kas grozīta ar 1967. gada 31. janvāra Ņujorkas Protokolu

⁴ Izmantotas definīcijas no EMT vārdnīcas, 6.0

Pieejams: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/emn-glossary-en-version.pdf, vai pieminētajiem ES tiesību aktiem, ja vien zemsvītras piezīmēs nav norādīts citādi.